

Hvor går grænsen mellem Sejs og Svejbæk?

Skrevet af Bente Rytter

Det er et spørgsmål, vi somme tider har fået stillet i foreningen, og svaret er, at det ”et godt spørgsmål”, hvilket på nutidsdansk betyder, at det er et spørgsmål, der ikke er et entydigt svar på.

Da vi nu engang er en historisk forening, så lad os begynde med, hvad vi kan finde rent historisk. Blot tage et kort trip tilbage til middelalderen. Da lå der en landsby omkring en kirke, Linå. Lidt længere mod vest i Linå sogn lå der endnu en landsby, Hårup. Endelsen –rup tyder på, at denne landsby er opstået engang i vikingetiden. Måske har der ikke længere været jord nok omkring Linå til alle, og så har nogle bestemt sig for at grundlægge en ny landsby.

Begge landsbyer ligger oppe på højderne, hvor jorden er god. Ned mod søerne ligger der en sandet hede. Vi ved ikke, hvornår dette sandede område har fået navnet Sejs Hede, men det er i hvert fald et gammelt navn (blandt andet nævnt på skrift 1654), og så kan vi jo tro på historien om, at navnet har sin oprindelse i, at der lå seks huse på heden, eller vi kan lade være at tro på det.

I dag er Sejs Hede en skygge af sig selv. En lille rest er tilbage af den store hede, der har strakt sig mellem to skove, Hårupskoven i vest, i dag kaldet Nordskoven og Storskoven i øst, nu Linå Vesterskov. Mod nord var heden afgrænset af mægtige bakkedrag og mod syd af fiskerige søer og snævringer, som dannede grænse til nabosognet, Them. Kortudsnittet fra 1787, som ligger under punktet Kort på hjemmesiden) illustrerer på bedste vis hedens udbredelse.

Sejs Hede fungerer på denne tid som græsningsareal for kvæg, får og geder fra de to landsbyer. Dyrene passes af landsbyens hyrde. Bønderne er fæstere under Silkeborg Hovedgaard, der siden 1767 har været ejet af familien Hoff. En landbrugsreform i slutningen af 1700-tallet betyder, at landsbyfællesskabet ophæves og at gårdene flyttes ud, således at de ligger omgivet af deres jord. I midten af 1790'erne begynder udskiftningen af jorden i Linå og Hårup. Sejs Hede har været fællesareal, men deles nu mellem gårde i de to landsbyer. Det har næppe været særlig attraktivt at få en del af den øde og sandede Sejs Hede, men sådan er vilkårene. En enkelt bonde fra Hårup, træskomanden Hans Sørensen, i folketællingen i 1801

betegnet som ”husmand med jord”, må tage til takke med at få sin jord på heden ”ved en kol, der fra gammel tid kaldes Bjørnholt”, som det senere skrives.

Heden deles.

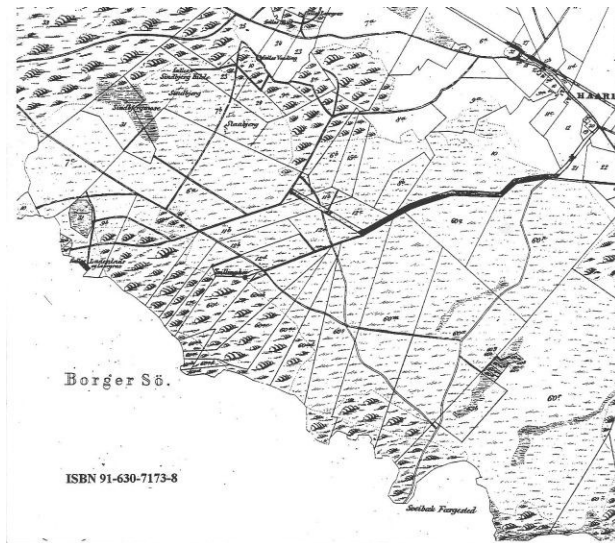
Den del af heden, der tildeles gårde og huse med jord i Hårup, får senere betegnelsen Hårup-Sejs, og Linås del tilsvarende Linå-Sejs. I folketællingerne møder vi stedangivelsen Sejs Hede og i kirkebogen henholdsvis Hårup Mark og Linå Mark. Første gang Sejs Hede nævnes i kirkebogen er ved en indskrivning i 1838. Skal vi finde Svejbæk nævnt, skal vi til kirkebogen for Them sogn, for Svejbæk er navnet på en samling huse på sydsiden af Julsø. Vi støder dog også på navnet i Linå sogns kirkebog i 1817. Her finder vi under ”døde mandkjøn” følgende om Niels Hansen Jørgen: ”Opholder sig i Sveibæk Huse. Husmand og Skrædder i Horup. 54” (år). Niels Hansen bor i Hårup og er død under et besøg i Svejbæk. Der er også her tale om den anden side af søen.

Dette maleri fra 1840 kan give os et indtryk af, hvor øde heden har været. Men fra denne tid og frem begynder bosættelserne for alvor. Det er fortrinsvis træskomænd og deres familier, der så småt flytter ind på heden. Mange har familiemæssig tilknytning til området. Oprettelsen af Papirfabrikken og Silkeborg Handelsplads midt i 40'erne har også en afsmittende virkning på bosættelsen. Man lejer (fæster) et stykke jord og bygger et hus. Senere køber man måske jorden.

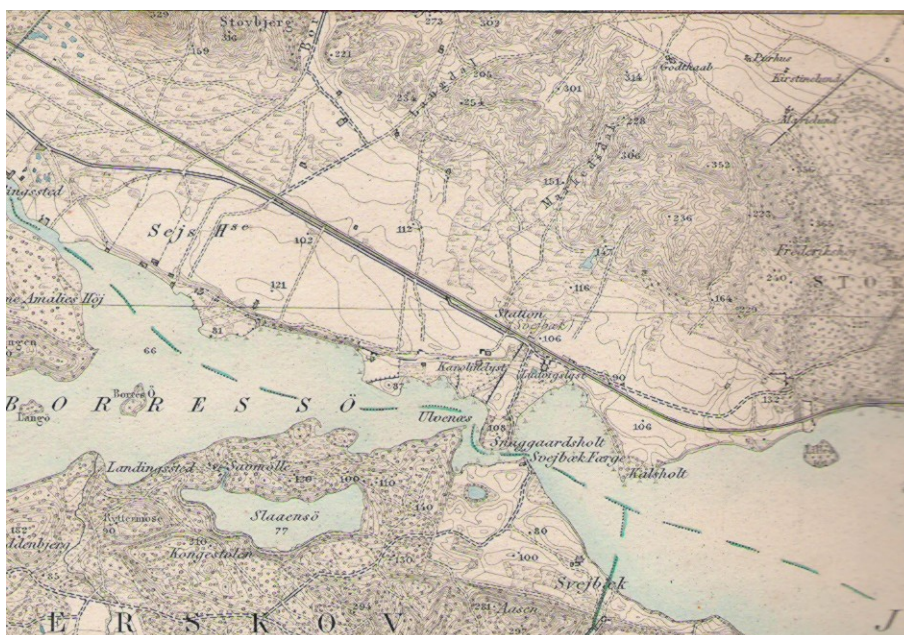
Nedenstående matrikelkort fra ca. 1865 viser, at heden er blevet udmatrikuleret i mange mindre parceller. I Hårup-Sejs møder man matrikelnumrene 6-15 Hårup By, mens matrikelnumrene for Linågårdenes vedkommende i Linå-Sejs alle begynder med 60, Linå By.

Den fremhævede vej er Langdalsvej, som er en af de ældste veje i området. Vest for ses Borgdalsvej. Hvis man vil se kortet i større format, kan man se under punktet Kort på hjemmesiden. Vejføringen har været meget anderledes end den er i dag. Endnu er det ikke interessant, hvor grænsen går mellem Sejs og Svejbæk, for Svejbæk ligger stadig i Them sogn.

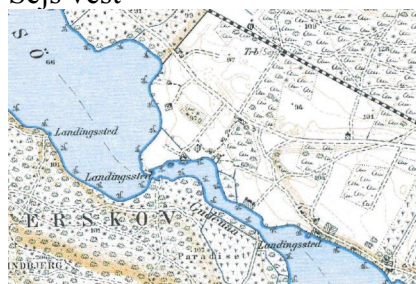
Imidlertid er der på dette tidspunkt ved at ske noget, som vil få betydning. En jernbane fra Skanderborg til Silkeborg skal anlægges og føres over Sejs Hede. Efter mange diskussioner medfører dette, at der etableres en holdeplads i Linå-Sejs. Holdepladsen får navnet Svejbæk. I Laven og i Ry henter man navnet fra den nærliggende landsby, men her går man over åen for at finde et navn. Der ligger ingen huse ved holdepladsen, og det varer 20-30 år, inden der vokser en lille by op omkring den. Turistmæssigt skal vi også en del år frem, før holdepladsen får betydning. For de lokale beboere betød holdepladsen ikke meget. De foretrak stadig at sejle i deres robåde, når de skulle til Silkeborg i et ærinde, fx for at hente eller bringe varer.

Vi skal længere frem, før man begynder at skelne mellem, om man bor i Sejs eller i Svejbæk. På dette kort fra 1882, bekræftes, at det er meget begrænset, hvor mange huse, der ligger på heden. Generalstabskortet kan ses på hjemmesiden under Kort.

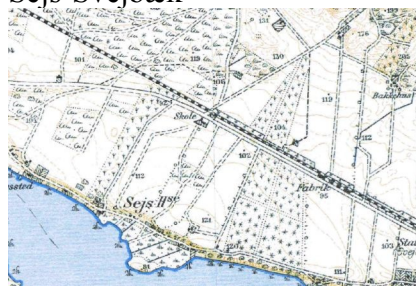

Hvis vi bevæger os yderligere nogle år frem i tiden under 1. verdenskrig, får Svejbæk station betydning for, at der anlægges en træuldsfabrik, der senere i 1919 bliver til en træskofabrik, der er i drift til lige efter 2. verdenskrig. Mange af træskoarbejderne bosætter sig i nærheden af fabrikken. Håndværkere flytter til Svejbæk, og der kommer butikker. Da det i 1914 bliver muligt at få telefon, oprettes centralen i Svejbæk, hvor de fleste abonnenter bor helt frem til 40'erne. På de efterfølgende kort, der er tegnet efter 1926 (her får Sejs et trinbræt ved Sindbjergvej), er der en ret klar adskillelse mellem de to områder, da der ikke findes væsentlig bebyggelse over en lang strækning, og der er skov på begge sider af vejen.

Sejs vest

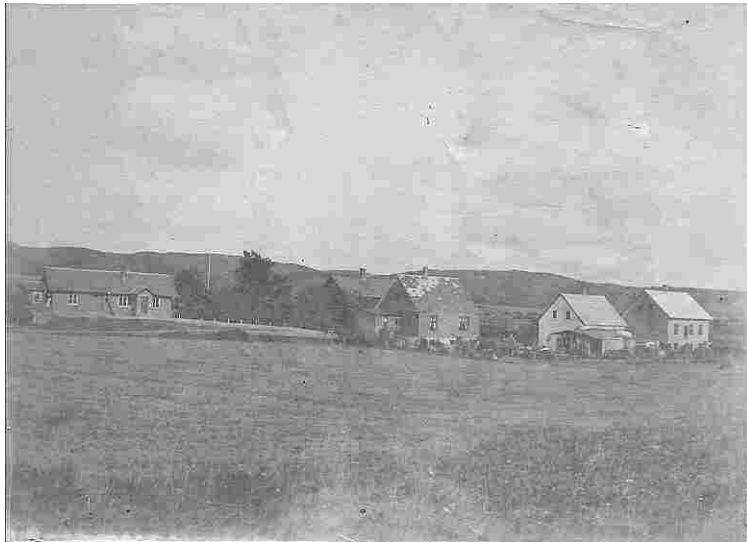

Sejs-Svejbæk

Svejbæk

Svejbæk station fotograferet fra Lynggårdssiden ca. 1925

Hvornår begynder man at være bevidst om, hvorvidt man bor i Sejs eller Svejbæk?

Det har vi ikke fundet et svar på. Det har været diskuteret i foreningen, hvor grænsen mellem de to områder går. Hvis man anlægger et historisk syn, vil man sige, at Linå-Sejs er Svejbæk og Hårup-Sejs er Sejs.

I så fald må grænsen sættes efter matrikelnumrene, således at matrikler, der ender på Linå By er Svejbæk matrikler, og matrikelnumre, der ender på Hårup By, er Sejs matrikler. Så ser det således ud:

Nord for banen er Langdalsvej skellet, idet matriklerne på den østlige side af vejen (lige numre) er Svejbæk matrikler. Matriklerne på den vestlige side af Langdalsvej (ulige numre) er Sejs matrikler. Grænsen ned mod Julsøvej er Borgdalsvej. Campingpladsen ligger på en Sejs matrikel. Julsøvej 143, 145 og 147 (øst for Borgdalsvej, Ivan Duch) er Svejbæk matrikler. Julsøvej syd - vest for Borgdalsvej (139, 137 mv.) er Sejs matrikler.

Tyttebærvej, Enebærparken, Hasselvej og Enebærvej er Svejbæk matrikler. Tyttebærhuset ligger på en Svejbæk matrikel. Julsøvej 112 er en Sejs matrikel.

På Sejs Søvej skiller det på de lige numre (sydsiden af vejen) mellem nr. 62 og 64 og på den ulige side er numrene 71, 73 og 75 Svejbæk matrikler.

Da vi tog emnet op i foreningen, viste det sig, at mange af dem, der boede på grænsen fx på Tyttebærvej eller Enebærvej eller Langdalsvænget mente, at de boede i Sejs.

For et stykke tid siden talte jeg med en beboer på den del af Edv. Egebergs Vej, der kom til at hedde Svejbæk Søvej. Han havde undret sig over, at beboerne på den del af Edv. Egebergs Vej, der nu hedder Sejs Søvænget havde valgt dette navn i stedet for det, som han syntes var mere naturligt, nemlig Svejbæk Søvænget, når man nu nærmest er en forlængelse af Svejbæk Søvej. Man kunne jo spørge dem, om hvorfor de valgte, som de gjorde. Kan det være, fordi de opfatter sig som boende i Sejs? Eller synes de bare, det lyder bedre?

I foreningen har vi valgt at anlægge et pragmatisk syn på grænsen mellem Sejs og Svejlbæk. Vi kan godt se, at det kan have en vis interesse for Svejlbæk Grundejerforening fx, hvis deres vedtægter(formål) tilsiger, at der kun må optages grundejere fra Svejlbæk, men i dag er områderne vokset sammen, og de fleste foreninger dækker hele området.

Historisk set har man heller ikke skelnet mellem Sejs og Svejlbæk, når man navngav foreninger. I 1919 stiftedes en socialdemokratisk forening. Selv om de fleste medlemmer (og gennem årene mange af foreningens formænd) boede i Svejlbæk, kom den alligevel til at hedde Sejs socialdemokratiske Forening. Sejs Husmandsforening dækkede også Svejlbæk. Skytterne begyndte med at kalde deres forening, der er stiftet i 1884, for Sejs Skyttekreds. Senere kom den til at hedde Sejs-Svejlbæk Skytteforening.

Vi har valgt at lade Sejs skole ligge i Sejs. Da man byggede den ældste skole i Sejs, eksisterede Svejlbæk ikke som by, kun som station. Skolen kom helt naturligt til at hedde Sejs skole, selv om den blev bygget på en Svejlbækmatrikel. Vi lader så Sejs-Svejlbæks anden kulturinstitution, kirken, ligge i Svejlbæk. Sejs får Tyttbærvej og Enebærvej tildelt, mens Svejlbæk får de fine nye huse på Langdalsvænget.

Kort sagt: Vi lader Langdalsvej, Borgdalsvej og Sejs Søvej (ved kirken) være grænsen.

Når vi holder fast i at skrive Sejs, Svejlbæk, Hattenæs og Nyløkke på vore breve, har det i dag ingen praktisk betydning. Det, der nu er vigtigt er gadenavn, nummer og postnummer. Det er kun, fordi vi ikke synes, at de gamle geografiske navne skal gå i glemmebogen.